

Abstrakt

Primárním cílem dizertační práce je podat komplexní rozbor problematiky ochrany osobních údajů v České republice s přihlédnutím k regulaci v EU. Sekundárním cílem práce je zkoumání historické geneze a obsahových zdrojů předmětné problematiky. Základní informační zdroje, z nichž práce čerpá, představují právní předpisy, judikatura soudů, úřední dokumenty a česká a zahraniční odborná literatura. V rámci dosažení sledovaných cílů využívá práce metody, jež jsou aplikovatelné v oblasti právní vědy. V největší míře je uplatněna metoda deskripce (včetně klasifikace), analýzy a syntézy.

Dizertační práce sestává ze sedmi kapitol. Po krátkém úvodu následuje svým charakterem spíše sociologické pojednání o významu ochrany osobních údajů ve 21. století. Ochrana osobních údajů představuje v současnosti aktuální téma s ohledem na prudký rozvoj informačních a komunikačních technologií, ke kterému dochází od druhé poloviny 20. století, intenzivněji pak od počátku 21. století. Nové technologie umožňují shromažďování osobních údajů v širokém měřítku, přičemž zásahy do soukromí způsobené neoprávněným zpracováním osobních údajů mohou být přitom nevratné.

Materiálně-historický zdroj ochrany osobních údajů představuje ochrana soukromí. Soukromí lze vymezit jako subjektivně vnímanou představu o autonomní sféře života jednotlivce, do níž nikdo nesmí zasahovat. Soukromí bylo původně pojímáno pouze v jeho prostorové dimenzi, postupně však začalo být pod vlivem judikatury Evropského soudu pro lidská práva chápáno v širším rozsahu, zahrnujícím například právo na svobodnou tvorbu sociálních vztahů. Jeden z aspektů takto široce pojímaného práva na soukromí představuje právo na ochranu osobních údajů. Problematika ochrany osobních údajů se v souvislosti s riziky, vznikajícími jako důsledek technologického rozmachu, vyčlenila z tradiční ochrany soukromí jako ochrana před zásahy způsobenými specifickými prostředky – počítačovým zpracováním osobních údajů. Oproti původní koncepci se působnost pravidel na ochranu

osobních údajů postupně rozšířila i na oblast manuálního zpracování osobních údajů, čímž došlo ke zvýšení jejich ochrany.

Osobní údaje tvoří jednu ze složek soukromí, které je v demokratických společnostech chráněno jakožto jedno ze základních práv. Ochrana soukromí byla historicky poprvé deklarována ve Všeobecné deklaraci lidských práv (1948) a její význam byl později potvrzen Evropskou úmluvou o lidských právech (1950) a Mezinárodním paktem o občanských a politických právech (1966). První mezinárodní dokument zabývající se specifickou oblastí ochrany osobních údajů představuje Úmluva č. 108 na ochranu osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních údajů (1981), jež vymezila základní pojmy a principy ochrany osobních údajů. Listina základních práv EU (2009) přijatá v rámci Evropské unie je vůbec prvním lidskoprávním katalogem výslovně uznávajícím ochranu osobních údajů. Právní úprava na ochranu osobních údajů přijatá na úrovni EU je obsažena především ve směrnici č. 95/46/ES Evropského parlamentu a Rady z roku 1995, o ochraně jednotlivců ve vztahu ke zpracování osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (dále “směrnice 95/46/ES”).

V rámci právního řádu České republiky je poskytována komplexní ochrana osobních údajů. V rovině ústavněprávní je právo na ochranu osobních údajů zakotveno v článku 10 Listiny základních práv a svobod. Ochrana je však poskytována i prostředky civilního a trestního práva. Těžiště právní úpravy je však obsaženo ve veřejnoprávních předpisech. Za účelem implementace směrnice 95/46/ES do vnitrostátního právního řádu byl přijat zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů (dále jen „zákon č. 101/2000 Sb.“). Zákon č. 101/2000 Sb. je založen na principech, z nichž vychází směrnice 95/46/ES a Úmluva č. 108. Jako jeden ze základních principů je například stanoveno, že osobní údaje musejí být zpracovávány spravedlivě, poctivě a v souladu se zákonem (tzv. princip legality a legitimacy). Z dalších principů vyplývá, že osobní údaje mohou být shromažďovány pouze pro stanovené

účely (tzv. princip omezení účelem), a dále že rozsah zpracování osobních údajů musí být přiměřený ve vztahu ke sledovanému účelu (tzv. princip proporcionality).

Zákon č. 101/2000 Sb. vymezuje základní pojmy, upravuje povinnosti správců a zpracovatelů při zpracování osobních údajů a stanoví práva subjektu údajů. Jednotlivá práva a povinnosti jsou konkrétním promítnutím obecných principů. Jednu z podmínek legitimity zpracování představuje zřízení nezávislého orgánu dozoru, v jehož pravomoci je dohlížet nad dodržováním zákonných pravidel na ochranu osobních údajů. V českých podmínkách byl za tímto účelem zřízen Úřad pro ochranu osobních údajů, který má mimo jiné pravomoc ukládat správní sankce za porušování zákonných povinností.

Zákon č. 101/2000 Sb. stanoví v souladu se směrnicí 95/46/ES pravidla pro předávání osobních údajů do zahraničí. Volný pohyb osobních údajů nemůže být omezován, pokud jsou předávány v rámci EU. Předávání osobních údajů z členských států EU do třetích zemí je možné za předpokladu, že cílová země přenosu poskytuje odpovídající úroveň ochrany osobních údajů, srovnatelnou se standardy platnými v EU. V USA je obecně dána nižší úroveň ochrany osobních údajů ve srovnání s EU. Za účelem překlenutí rozdílů v právní úpravě byl zaveden pro přenos osobních údajů z EU do USA v rámci soukromoprávní sféry autoregulační systém Safe Harbor.

Na základě provedené analýzy právní úpravy byly přijaty tyto závěry:

- systém ochrany osobních údajů, jenž je zaveden v rámci právního řádu ČR, lze hodnotit jako komplexní;
- primární cíl veřejnoprávní regulace ochrany osobních údajů je ryze preventivní;
- veřejnoprávní úprava obsahuje některé instituty typické pro oblast soukromého práva;

- principy ochrany osobních údajů mají důležitý interpretační a aplikační význam vzhledem k proměnlivosti předmětné problematiky dané rychlým technologickým vývojem;
- s ohledem na soukromoprávní aspekt práva na ochranu osobních údajů by měla být správná represe aplikována přiměřeně;
- režim ochrany dle zákona č. 101/2000 Sb. je v zásadě vyhovující a odpovídá úpravě obsažené ve směrnici 95/46/ES;
- kriticky je třeba hodnotit, že zákon č. 101/2000 Sb. připouští rozsáhlé výjimky ve prospěch státu a ekonomických subjektů – z pohledu *de lege ferenda* se nabízí posílení práv subjektu údajů v rámci režimu § 5 odst. 5 zákona č. 101/2000 Sb.;
- v zájmu ochrany osobních údajů se jeví jako nejlepší metoda omezit množství zpracovávaných údajů orgány veřejné moci v praxi při současném zavádění vzdělávací politiky zaměřené na informování o rizicích souvisejících s používáním informačních a komunikačních technologií, především internetu;
- mezi členskými státy EU existují i velké rozdíly v národních úpravách, jež způsobují praktické překážky obchodu v rámci EU – Evropskou komisí navrhovaná unifikace se proto jeví jako vhodná.